

25-5-2018

Community Art

De effecten en potenties van een omstreden begrip

Sarah Louike van Leer - S4565630
ONDER BEGELEIDING VAN NAOMI VAN STAPELE

Inhoud

Het eindverslag. Community Art, de effecten en potenties van een omstreden begrip	2
Inleiding	2
De definiëring	2
Het doel	3
Vorm	4
De effecten	4
Conclusie	6
Bijlagen - overzicht	7
1. Bibliografie eindanalyse	7
2. Domein analyse.....	7
3. Taxonomische analyse	10

Disclaimer

De observaties van dit onderzoek vinden plaats bij drie initiatieven. Deze hebben alledrie in de interviews en gesprekken aangegeven te twijfelen over of ze wel echt onder de noemer Community Art vallen. Juist omdat een groot deel van dit onderzoek een zoektocht is naar een definiëring van het begrip, heb ik ‘for the sake of research’ ervoor gekozen om deze drie initiatieven in de analyses wel mee te nemen als Community Art.

Het eindverslag. Community Art, de effecten en potenties van een omstreden begrip

Inleiding

In de afronding van de CAOS Bachelor had ik de wens om een praktijk te onderzoeken die de maatschappij op zo'n wijze positief beïnvloedt, dat het zowel van antropologisch als ontwikkelings-sociologisch belang is. Deze zoektocht wilde ik daarnaast verbinden met mijn interesse voor kunst en cultuur. Met deze doelen op het oog heb ik gekozen voor een hoofdvraag met als kernthema Community Art (=CA).

De insteek van dit onderzoek was om te ontdekken welke effecten CA heeft op deelnemende partijen. Nu bleek gedurende de onderzoeksperiode dat hiermee een belangrijke stap was overgeslagen: de definiëring dan wel omkadering van het CA-begrip. Daardoor is de volgende hoofdvraag gevormd: "Wat is CA en welke effecten heeft deze theatervorm in Nederland op de deelnemende partijen?".

Naar de woorden van Rutten (2005, 8): 'Er gaan verschillende meningen rond over wat het fenomeen (= CA) nu precies is.' Deze meningen uiten zich in zeer veel uiteenlopende definities. Om deze reden volgt in onderstaande analyse allereerst afbakening van het CA-begrip op basis van de verzamelde data. Hierna volgt een analyse van de effecten die CA heeft op deelnemende partijen. Lowe (2000, abstract) constateert dat zijn data over CA significant suggereren dat deze kunstvorm de mogelijkheid biedt om een bijdrage te leveren in 'community development'. In dit tweede deel van de analyse wordt dus de wijze onderzocht waarop CA deze bijdrage kan leveren, door de waargenomen effecten van CA te benoemen. In deze eindanalyse wordt het CA theater maakproces niet behandeld, omdat deze achteraf gezien slechts als context dient voor de beantwoording van de hoofdvraag. Onderstaande analyse is gemaakt op basis van 6 interviews en 5 observaties bij initiatieven en met mensen die werkzaam zijn binnen het CA-werkveld.

De definiëring

Elk interview dat is afgenomen gedurende dit onderzoek begon met de vraag: 'Wat is CA volgens jou?' Deze vraag had op het eerste gezicht een grote hoeveelheid data bestaande uit uiteenlopende antwoorden als resultaat. Echter, na een analyse bleken meerdere genoemde eigenschappen van het begrip vaak terug te komen. Hoewel een eenduidige en concrete definiëring van CA na dit onderzoek nog niet mogelijk is, is een afbakening van het begrip

wel degelijk mogelijk. Uit de antwoorden die de respondenten gaven vormde zich een ontzettend breed, soms idealistisch en sociaal gericht concept. De analyse van deze antwoorden volgt hier en is het beste op te delen in het doel en de vorm van CA.

Het doel

Tijdens de laatste analyse van de data die verzameld is over definiëring, viel het op dat de doelstelling en de definiëring gegeven door respondenten voor een groot deel overeenkomen en in ieder geval zeer met elkaar verbonden zijn. Deze doelstellingen leggen de nadruk op humanisering, herkenning/het creëren van meer begrip en het creëren van verbinding.

Het stimuleren van menselijkheid, in andere woorden humanisering, is een belangrijk onderdeel van CA voor Arbouw. Ibrahimovic sluit zich hierbij aan: 'Ik geloof in kunst als enige community middel wat we tot onze beschikking hebben wat de mogelijkheid heeft om dehumanisering tegen te gaan.' Kemp vult Ibrahimovic aan door te zeggen dat zij denkt dat CA ruimte maakt voor menselijke ontmoetingen en het menselijke juist laat zien in al haar 'driften, gekkigheid en puurheid'.

Vervolgens wordt het krijgen van begrip en herkenning door meerdere theatermakers als een doel omschreven. Zo wilt Rahae een spanningsveld voor wederzijds begrip creëren tussen Nederlanders en vluchtelingen middels de projecten van ElanArt. Arbouw merkt vaak een ontroering in het publiek als gevolg van de herkenbaarheid van de thematieken. Hierdoor wordt, naar haar mening, iedereen een stukje opener naar de wereld. Ook Kemp spreekt over de herkenning van universele thematieken: 'Ik denk dat als je een persoonlijk verhaal universeel maakt, mensen zich hierin herkennen en dat er dan een soort begrip en support ontstaat.' Ibrahimovic benadrukt herkenning zelfs als doel: 'Je zoekt altijd naar een vorm van herkenning. Dat is de sleutel tussen het publiek, je groep en je spelers. ... Na de herkenning is (vaak) een inzicht gekomen.'

Verbinding, zowel op micro-, meso-, als macroniveau wordt door respondenten het meest genoemd als doel van CA. Arbouw benoemt haar doel als maker binnen dit werkveld als volgt: 'dat mensen elkaar leren kennen en dat er echt verbinding ontstaat en dat zij vanuit een eigen verhaal, op zo'n authentiek mogelijke manier zichzelf laten zien aan de wereld.' Ibrahimovic omschrijft hoe herkenning kan leiden tot verbinding: 'omdat mensen zich kunnen herkennen in een verhaal van iemand die daarvoor misschien tegenover je stond.' Ook benoemt Rahae de verbinding als volgt: 'Om asielzoekers of vluchtelingen dichterbij de samenleving te brengen is de lach een belangrijke factor.' En juist deze lach stimuleert hij

door middel van CA. Rahae wil hiernaast door middel van CA de afstand tussen het oorlogsgebied naar werkruimte overbruggen zodat de deelnemende vluchtelingen zich eerst thuis kunnen gaan voelen in Nederland voordat zij een baan moeten zoeken. Ook Coppenrath zegt dat verbinding op meerdere niveaus van groot belang is voor CA: ‘Tussen spelers onderling, tussen spelers en de inhoud van de voorstelling. Maar ook de verbinding tussen hen en het publiek.’

Vorm

Concluderend uit bovenstaande analyse en de analyse van het eerste weekverslag is CA in de vorm van theater een maakproces tussen professional en deelnemers die normaal gesproken niet snel in contact komen met ‘schouwburg en museum kunst’. Tijdens dit maakproces heeft het verhaal van de deelnemer en de dialoog die ontstaat tussen maker, deelnemer en het toekomstige publiek een nadruk. Hoewel er in de meeste gevallen naar een eindproces toe wordt gewerkt, ligt de focus op het proces en de ontwikkelingen die tijdens dat proces plaatsvinden. Hiernaast zijn de gevolgen en langdurige effecten van belang, zoals het creëren van herkenning, dehumanisering en verbinding. Deze kunstvorm geeft een podium aan de verhalen van mensen die normaal niet een podium zouden hebben. De basis van CA-initiatieven in Nederland lijkt in de Randstad te zijn. Verder blijkt uit gesprekken dat veel steden kleinere CA-initiatieven hebben, daarvan is dat met zekerheid over de regio Arnhem/Nijmegen te stellen.

De effecten

In tegenstelling tot in het derde weekverslag, worden de effecten in deze analyse omschreven op basis van de taxonomische analyse (die toentertijd nog niet compleet was), die de effecten onderscheidt op micro- en mesoniveau. Afsluitend zijn tijdens de interviews ook een aantal keer (mogelijke) effecten op macroniveau, ofwel op maatschappijniveau, besproken. Ook deze effecten worden hieronder kort belicht.

Waar alle benoemde individuele effecten op zowel maker, speler als individu uit het publiek op neerkomen is het feit dat er in bijna alle gevallen sprake is van individuele groei. Deze individuele groei uit zich o.a. in een toenemende zelfverzekerdheid, empowerment, het leren omgaan met chaos en het ontwikkelen van een meer open blik richting de wereld. Deelnemers van CA theater maakprocessen lijken in een opwaartse spiraal te komen aangezien zij positieve effecten ervaren en vanuit deze effecten zich verder ontwikkelen op

positieve wijze. Volgens de respondenten uit interviews leidt CA ook tot een groter vermogen tot zelfreflectie. Dit vermogen heb ik persoonlijk mogen ervaren in gesprekken met respondenten van de observaties. Sanne van TKT vertelt mij dat ze veel beter is geworden in het omgaan met veranderingen. Frank (SC) geeft Robbert (SC) het compliment dat Robbert veel beter is geworden in het uiten van zichzelf, en veel zelfverzekerder overkomt. Bij Christa (SC) heeft het maken van CA bijgedragen aan een ontzettend trots gevoel. Henk-Jan (SC) vertelt dat hij ontzettend is opgebloeid door het maken van CA met deze groep. Een aantal spelers die ik spreek van ElanArt vertellen mij dat ze zo ontzettend kunnen lachen en zich wat beter thuis voelen in Nederland door CA. Ook heb ik gedurende mijn observatie bij ElanArt iemand tijdens de repetitie zelf mogen zien groeien omdat hij in zijn kracht werd gezet, hierdoor straalde hij de rest van de repetitie nog zichtbaar na. In interviews worden veel voorbeelden gegeven van mensen die op individueel niveau zijn ontwikkeld door het participeren aan een CA theater project. Wicher vertelt over spelers: ‘Wij horen vaak ook dat ze buiten het theater mondiger zijn, zelfstandiger zijn en veel meer eigen regie hebben (sinds ze onderdeel zijn van TKT).’ Hiernaast vertellen makers ook over hun eigen persoonlijke ontwikkeling. In veel gevallen voelen zij zich zelfverzekerder en meerdere van hen hebben aangegeven een grote professionele ontwikkeling te hebben ervaren door het werken in CA. Bij dit laatste effect is het wel de vraag of dit veroorzaakt wordt door het werken in CA of door het werken met specifieke doelgroepen zoals mensen met een beperking.

Op mesoniveau zijn ook veel effecten aan het licht gekomen. Zowel spelers van TKT, als spelers van SC vertellen dat ze de groep zien als vrienden, soms zelfs als meer dan dat zo blijkt uit de woorden van Robbert (SC): ‘Het voelt als goede vrienden, eigenlijk als gewoon familie’. Ook bij ElanArt is er sprake van het ontstaan van vriendschappen en contacten die zonder de facilitatie van ElanArt waarschijnlijk in veel mindere mate waren ontstaan. Hiernaast vertellen observanten over het vertrouwen dat in de groep bestaat. Ibrahimovic vertelt: ‘als maker, ben je eigenlijk vooral bezig met het ontwikkelen van de juiste sfeer waarbinnen openheid kan ontstaan, waarbinnen verbinding kan ontstaan tussen mensen en waarbinnen mensen zich veilig genoeg voelen om zich uit te kunnen spreken’. Arbouw benoemt het feit dat ‘je dan samen een soort gemeenschap op dat moment bent’. Rahae benadrukt het belang van de lol die spelers bij ElanArt tijdens het spelen en het maakproces ervaren: ‘Wij zorgen dat mensen onwijs kunnen lachen.’ Over de spelers van TKT vertelt

Coppenrath: ‘Deze groep weet heel goed wat spel is en wanneer je niet aan het werk bent. En ze weten heel goed dat ze op de vloer aan het werk zijn. En dat we elkaar kunnen aanraken daar. En dat is voor een acteursgroep als dit niet per se gebruikelijk.’ Wicher omschrijft een vergelijkbaar leerproces bij TKT.

Afsluitend sprak ik met de respondenten uit interviews over hun verwachtingen over de effecten die CA op de maatschappij heeft of kan hebben, in andere woorden mogelijke effecten op macroniveau. Hierbij kwamen we in veel gesprekken ongepland terug op de eerder genoemde en omschreven doelstellingen. Wicher spreekt over hoe CA verbinding stimuleert, wat de kwetsbaarheid van mensen bevordert en dat men daardoor de mogelijkheid tot empathie bevordert. Dit heeft in haar ogen zeker de potentie om grote invloed te hebben op de maatschappij. Door deze potentie van macro-effecten te bespreken komen we in het gesprek terug op het doel, zoals eerder in deze analyse omschreven. Kemp zegt hierover dat ze inziet dat de effecten nu nog op kleine schaal plaatsvinden, maar dat zij zeker van mening is dat deze zich uit zullen breiden en weer nieuwe mensen zullen beïnvloeden zodat uiteindelijk deze relatief kleine effecten, veel verschil kunnen maken in de hedendaagse individualistische maatschappij.

Conclusie

Dit onderzoek heeft zich gedurende de afgelopen vijf weken ontwikkeld van een onderzoek dat puur de effecten van CA in de theatervorm in beeld zou brengen, tot een onderzoek dat zowel de omkadering van de definitie van CA als de effecten beschrijft. Gedurende de interviews zijn hiernaast discussies ter sprake gekomen over problemen met de definiëring en met de term CA waar in deze analyse geen ruimte voor was. Een vervolgonderzoek dat zich verder focust op discussies rondom deze term, zou een interessante optie zijn.

Wat wel uit de analyse is gekomen is een omkadering van het CA-begrip gekomen. Hiernaast is een grote hoeveelheid verschillende positieve effecten bewezen die CA heeft op micro-mesoniveau, zoals het creëren van zelfverzekerdheid, verbinding en vertrouwen. Afsluitend kan ook gesproken worden van een grote potentie van CA op de maatschappij waarbij wederom een grote nadruk komt op de potentie van CA om te verbinden. Met deze uitspraak sluit ik me aan bij Rutten: “Wat wel geconstateerd kan worden is dat community arts in ieder geval de potentie heeft om bij te kunnen dragen aan sociale cohesie.”

Deze analyse sluit ik hierbij af met de volgende uitspraak van Wicher: “Dat is volgens

mij wat CA in zich heeft: de mogelijkheid om mensen bij elkaar te brengen die op een andere manier niet bij elkaar zouden komen omdat je het in een vorm doet waarbij je de ander ziet zoals zij werkelijk is.”

Bijlagen - overzicht

In deze bijlagen zullen de volgende documenten aanwezig zijn:

1. Bibliografie
2. Domeinanalyse
3. Taxonomische analyse

1. Bibliografie eindanalyse

Lowe, Seana S. 2000. “Creating community: art for Community Development.” In *Journal of contemporary ethnography* 29:357-86. (Lowe 2000)

Rutten, Maartje. 2005. “Er samen iets moois van maken. Over community arts en cultuurbeleid in de gemeenten Utrecht en Rotterdam.” *Doctoraal Taal- en Cultuurstudies te Universiteit Utrecht*. (Rutten 2005)

2. Domein analyse

X = onderdeel van CA

- Initiatie van project
- Repetities
- Vormen van eindproduct
- Uitvoeren van eindproduct

X = onderdeel van Initiatie van het project

- Opdrachten ontvangen van externe partijen
- Werkveld onderzoeken
- Beginnen met nieuw project met vaste groep
- Thematiek kiezen
- Overleg met groep voor ideeën
- Tekst/vorm kiezen
- Overleg met groep
- Interviewen
- Contact maken met bewoners
- Rondlopen door gebied

X = onderdeel van de repetities

- Oefeningen doen

- Lachen
- Verzamelen als groep
- Warming-up doen
- Praten
- Feedback geven/krijgen
- Oefenen
- Ideeën delen/verhalen delen
- Elkaar helpen
- Bewegen
- Improviseren
- Herhalen
- Doorloop doen
- Flexibel zijn
- Drukte om je heen hebben
- Luistere
- Met feedback aan de slag kunnen en gaan
- Instemmen
- Anderen respecteren
- Pauze houden
- Ontwikkelen in je rol
- Ontwikkelen als individu

X = onderdeel van het maken van een eindproduct

- Scènes verzamelen uit repetities
- Script schrijven en herschrijven
- Feedback geven en krijgen

X = effect van CA

- Groepsvorming
- Meer open blik naar de wereld
- Persoonlijke groei
- Het krijgen van een kick
- Zelfverzekerdheid
- Uitdaging
- Professionele ontwikkeling
- Het krijgen van nieuwe vrienden
- Het uitbreiden van sociale relaties
- Vertrouwen tussen deelnemende partijen

- Herkenning
- Begrip

X = het effect van groepsvorming

- Vertrouwen
- Verbinding
- Groter sociaal netwerk
- Je geaccepteerd voelen
- Je thuis voelen

X = het effect van persoonlijke groei

- Empowerment
- Meer zelfvertrouwen
- Zelfverzekerdheid
- Meer durven
- Je thuis voelen
- Een meer open blik hebben voor de wereld om je heen

3. Taxonomische analyse

Beide taxonomische analyses hebben als Cover Term CA Theater Proces. De eerste semantische relatie is 'is onderdeel van'. De tweede semantische relatie is 'is een effect van'.

